

Pandemi Sonrası Küresel Siyasetin Geleceğini Çin Nasıl Tartışıyor?- Abdurrahim Sağır

Covid-19'un küresel ölçekli bir salgın haline gelmesiyle birlikte yaşanan gelişmeler küresel siyasetin geleceğine dair, küresel siyasetteki güç dağılımının değiştiği ve yeni bir siyasi düzenin şekillenmekte olduğu gibi argümanları da içinde barındıran hararetli tartışmalara yol açtı. Çin her ne kadar süregelen tartışmaların baş aktörü konumunda olsa da, uluslararası kamuoyunda öne çıkan yayınlara bakıldığında argümanların çoğunluğunun Anglo-Sakson düşünce yapısının etkisi altında şekillendiği ve Çinli entelektüellerin görüş ve değerlendirmelerinin tartışmalarda yeterince yer bulamadığı görülmektedir. Bu noktadan hareketle, bu makalede küresel siyasette yaşanan gelişmelerin Çin akademisi ve medyasında nasıl değerlendirildiğine dair bir analiz sunulmaya çalışılacaktır.

Salgın sürecinde yaşanan gelişmeler, bütün dünyada olduğu gibi Çin

akademisinde de küresel siyasetin geleceği, Çin'in bu gelecekteki konumu, Çin'in kriz dönemindeki diplomasi pratiği ve 'büyük güç ilişkileri' (大国关系 *daguo guanxi*) üzerine yoğun bir akademik tartışma başlattı. Devlet düzeyinde yapılan analizlere bakıldığında, Çin'in siyasi modeli ile liberal demokrasi modellerinin karşılaştırıldığı ve Çin-ABD ilişkileri üzerine yoğunlaşan değerlendirmeler ön plana çıkmaktadır. Gerek akademisyenlerin çalışmalarında gerek medyada yer alan analizlerde, virüsle mücadele Çin Komünist Partisi (ÇKP) liderliğinin ve Çin siyasi sisteminin sağladığı avantajların altının sıklıkla çizildiği görölmektedir.^[1] ÇKP'nin yayın organı olan Renmin Ribao'da (Halkların Günlüğü) yer alan ve sonrasında bir çok online haber platformunda da yayınlanan bir analizde geçen şu cümle temsil niteliği taşımakta: *"Bir çok (uluslararası) medya raporu ve görüşleri, Çin'in salgının önlenmesi ve kontrolü noktasındaki başarısının, ÇKP liderliğinin ve Çin karakteristiğinde Sosyalizmin avantajlarını kanıtladığını ortaya koyuyor."*^[2] Yine bu düzeyde yapılan analizlerde, Batı kamuoyunun tartıştığı şeffaflık sorununun pek sorgulanmadığı, bunun yerine liberal demokrasilerin özgürlükler ve güvenlik arasındaki dengeyi kurmakta zorlandığını ele alan değerlendirmeler öne çıkmaktadır. Bu düzeydeki analizlerde öne çıkan bir başka özellik ise, Batı'ya ve özellikle ABD'ye atfen, suçu/sorumluluğu bir başkasının üzerine yüklemek anlamına gelen '甩锅' (*shuaiguo*) kelimesinin sıklıkla kullanılmış olmasıdır.

Çin-ABD ilişkileri bağlamında yapılan değerlendirmelere bakıldığında ise, salgının iki ülke arasındaki anlaşmazlıkları kızıştırarak yaşanan ayrışma sürecini hızlandırdığı görüşünün paylaşıldığı görölmektedir.^[3] Çin akademisinin Uluslararası İlişkiler alanında önde gelen isimlerinden Profesör Yan Xuetong, söz konusu ayrışma sürecinin hızlandırılmasının ABD'nin bilinçli bir politikası olduğuna işaret etmektedir. Güvenlik problemlerinin kendiliğinden 'sıfır toplamlı oyun' olmadığı, bu durumun alınan politika kararları doğrultusunda şekillendiğini belirten Yan, ABD'nin bilinçli olarak salgını sıfır toplamlı oyuna çevirdiğini belirtmektedir.^[4] Bu durumun Çin-ABD ekonomik ilişkilerini daha da zayıflatacağına işaret eden Wu Xinbo (Fudan Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Enstitüsü dekanı) değerlendirmesinde, *"ABD'nin global tedarik zincirini yeniden yapılandırmaya çalışacağını ve Çin'e karşı uyguladığı teknolojik boykotu arttıracacağını"* ifade etmektedir.^[5] Bu bağlamda, ikili ilişkilerdeki artan gerilimin,

‘Çin’in stratejik çıkarlarıyla uyuşmadığı’ ve Çin ekonomisi için *‘bir meydan okuma oluşturduğu’* değerlendirmeleri ön plana çıkmaktadır. Soğuk savaş tartışmalarına yönelik ise, Nanjing Üniversitesi’nden Profesör Zhu Feng’ın: *“iki ülkenin yeni bir soğuk savaşa girip girmediği tartışmalı, ancak günümüzdeki eğilim ABD-Çin ilişkilerinin yeni soğuk savaşa yalnızca bir adım uzaklıkta olduğunu gösteriyor”* değerlendirmesinin Çin’deki genel kanıyı yansıttığı söylenebilir.^[6] Olası bir yeni soğuk savaşın uluslararası siyasette yeniden bir kamplaşmaya yol açmayacağı öngörüsünde bulunan Zhu, Çin ve ABD arasında kapsamlı bir çatışmanın kaçınılmaz olduğunu ancak iki ülkenin ekonomik ve ticari alanlarda yollarının kesişeceğini belirtmektedir.

Küresel siyasetin geleceği üzerine yapılan değerlendirmelere bakıldığında ise, salgının uluslararası düzenin yapısını değiştirebileceğine yönelik yorumlarda bulunmak için henüz erken olduğu görüşü ağırlık kazanmaktadır. Renmin Üniversitesi’nden Profesör Liu Yuanchun’ın ifadesiyle pandemi, *“küresel ekonomik düzenin bir kırılma noktasından ziyade küresel değişiklikleri hızlandıran bir unsur”* olarak değerlendirilmektedir.^[7] Yan Xuetong da pandeminin küresel güçler arasındaki güç dağılımını değiştirecek boyutta bir etkisinin olmadığını savunanlar arasındadır. Yan’e göre küresel siyasetin yapısı ancak pandeminin yol açacağı ekonomik krizin küresel güçlerden birinin ekonomisini çökertmesi sonucunda değişebilir.^[8] Bununla birlikte, salgın sonrası dönemde küresel siyaseti lideri olmayan, kutupsuz ve çok aktörlü bir düzenin beklediğini savunan uzmanlar da bulunmaktadır. Çin Komünist Partisi Merkez Okulu’ndan Profesör Liu Jianfei, güçlü askeri kapasiteye sahip ülkelerin *“ileri teknoloji silahlarının ve gelişmiş ekipmanlarının”* salgınla mücadelede kendilerine yardımcı olamadığına dikkat çekerek, *“bu gerçekliğin küçük ve orta ölçekli güçlerin kendilerine olan güvenlerini arttıracaklarını”* belirtmektedir.^[9] Profesör Zhu Feng ise Covid-19’un küresel siyasetteki kutupluluk etrafında şekillenen güç dağılımı anlayışının içini boşaltacağını belirterek, *“küresel bir liderliğin eksikliğinde ülkeler arası birçok; alanda, cephede ve boyutta ‘açık tartışmaların ve örtülü savaşların’ olacağı yeni bir dönem”* öngörmektedir.^[10]

Uluslararası kamuoyunda sıklıkla gündeme gelen Çin’in küresel liderliğe

yükseleceği argümanları üzerine yapılan değerlendirmelere bakıldığında ise Çinli uzmanların bu hususta pek de maceracı olmadıkları görülmektedir. Küresel yönetişimin geleceğine yönelik yapılan analizlerin neredeyse tamamında, zayıflamakta olan ABD küresel liderliğinin salgın sürecinden iyice zayıflayarak çıkacağı görüşü Çinli uzmanlar tarafından paylaşılmaktadır. Ancak bununla beraber, Çin'in salgınla mücadelesine övgüler dizen uzmanların dahi, Çin'in küresel liderliğe yükselebileceği yönünde öngörülerde bulunmuyor olması altı çizilmesi gereken bir husustur.^[11] Bu bağlamda, “yumuşak gücünün zayıflığı”, “kullanılabilir kaynaklarının kısıtlılığı” ve “tecrübe eksikliği” gibi sınırlayıcı faktörler doğrultusunda, Çin'in, “oluşan boşluğu doldurmak için, çok kısıtlı imkanlara sahip.” olduğu, Çinli akademisyenler tarafından da ifade edilmektedir.^[12]

Salgınla küresel mücadele üzerine yapılan değerlendirmelerin çoğunlukla, Xi Jinping'in öne çıkarttığı 'İnsanlığın Ortak Kaderinin İnşası' (构建人类命运共同体 guojian renlei mingyun gongtongti) kavramı etrafında şekillendiği görülmektedir.

Küresel yönetim bağlamında yapılan değerlendirmelerde, küresel liderlikten ziyade, Çin'in etkin bir şekilde yer aldığı çok taraflılık (multilateralism) vurguları öne çıkmaktadır.^[13] Salgınla küresel mücadele üzerine yapılan değerlendirmelerin çoğunlukla, Xi Jinping'in öne çıkarttığı 'İnsanlığın Ortak Kaderinin İnşası' (构建人类命运共同体 guojian renlei mingyun gongtongti) kavramı etrafında şekillendiği görülmektedir. Bu düzeydeki analizlerde, uluslararası iş birliğini önceleyen ve sorumluluk alan bir yaklaşımın Çin'in küresel imajını düzeltereceği ve Çin'i daha güçlü kılacağı şeklinde yorumlar yapılmaktadır.^[14] Bu bağlamda, salgın sürecindeki akademik toplantıların “Salgın karşısında uluslararası iş birliğini güçlendirmek ” (加强国际疫情合作 jiaqiang guoji yiqing hezuo) gibi temalar üzerinden düzenleniyor olması da Uluslararası İlişkiler alanındaki entelektüel faaliyetlerin bu doğrultuda şekillendiğini gösterir niteliktedir. Bu eğilimin oluşmasında, Pekin'in son dönemlerde uluslararası platformlardaki artan etkinliğinin payı olduğu düşünülebilir. Bununla birlikte, salgın sonrası dönemde güvenlik mücadelelerinin kızışabileceğini ve Çin'in buna hazırlanması gerektiğini

belirten görüşler de bulunmaktadır. Bu bağlamda ÇKP'nin yayın organlarından Global Times'ın baş editörü Hu Xijin'in Çin'in nükleer savaş başlığı sayısını arttırması gerektiği şeklindeki çağrısının ardından, pandemi sonrasında artabilecek güvenlik kaygıları ve silahlanma yarışı üzerine de tartışmaların başladığı görülmektedir. ^[15]

Bu analiz çerçevesinde incelenen metinler, Çin'in salgın sürecinde izlediği diplomasi, küresel liderliğini pekiştirmekten ziyade salgının başlangıcından itibaren küresel siyasette kaybettiği mevzileri geri kazanma çabası olarak yorumlamanın daha sağlıklı olacağını göstermektedir. Pandemi sürecinde Çin-ABD gerginliğinin geldiği nokta itibariyle, ekonomik modernizasyon politikalarından itibaren (1978), *“ekonomik kalkınma için elverişli uluslararası ortamın sağlanması”* hedefi doğrultusunda şekillenen Çin dış politika stratejisinin, pratikteki en temel ilkelerinden biri olan küresel lider ABD ile çatışmadan kaçınma ilkesinin yakın gelecekte uygulanabilir olmadığı gözükmektedir. Çin'in hassas noktaları olarak bilinen Tayvan'da ve Hongkong Özel İdari Bölgesi'nde yaşanan gelişmeler, ABD senatosundan geçen Uygur Türklerine yönelik yasa tasarısı ve jeopolitik rekabetin en önemli alanlarından biri olan teknoloji alanında Çinli markalara getirilen kısıtlamalar (Huawei örneği^[xvi]), Washington'un pandemi sonrası izleyeceği stratejinin mesajlarını Pekin'e iletmektedir. Bu bağlamda, uluslararası kamuoyu Çin'in olası küresel liderliğini tartışırken, salgın döneminde yaşanan gelişmeler, Profesör Shi Yinhong'ın ifade ettiği gibi: *“Çin'i önümüzdeki dönemde, nerdeyse eşi görülmemiş sertlikte meydan okumaların beklediğini”* gösterir niteliktedir.^[xvii]

^[1] 谢红星. [“疫情防控的治理大考与中国实践”](#) (Xie Hongxing. “Epidemiyle Mücadelenin Yönetimi ve Çin Pratiği”) 12 Mart 2020. Guanming / theory

^[2] [“关键时刻，更见中国制度优势”](#) (Kritik Zamanlarda Çin Sisteminin Avantajları

Daha Belirgin) 10 Mart 2020. People's Daily

[3]达巍. “ ‘ 后疫情时代 ’ 中美关系何去何从 ” (Da Wei “Pandemi Sonrası Dönemde, Çin-ABD İlişkileri Nereye Gidecek”) 28 Mayıs 2020. China Youth Daily*Çin Komünist Gençlik Birliği'nin resmi gazetesi

[4]阎学通 : “ 新冠疫情不会对世界格局产生根本影响 ” (Yan Xuotong: “Pandemi'ni dünya düzeni üzerinde kökten etkileri olmayacak”) 11 Nisan 2020. Thepaper

[5]“China's diplomatic challenges in a world polarized by the pandemic” 10 Mayıs 2020. Global Times

[6]朱锋. “ 新冠疫情会如何改变世界 ” (Zhufeng. “Epidemi Dünyayı Nasıl Değiştirebilir”) 6 Mayıs. 2020. Huanqiu

[7]“China's diplomatic challenges in a world polarized by the pandemic” 10 Mayıs 2020. Global Times

[8]阎学通 : “ 新冠疫情不会对世界格局产生根本影响 ” (Yan Xuotong: “Pandemi'ni dünya düzeni üzerinde kökten etkileri olmayacak”) 11 Nisan 2020. Thepaper

[9]刘建飞. “ 疫情将加速世界多极化进程 ” (Liu Jianfei. “Salgın Çok Kutupluluk Sürecini Hızlandıracak”) 15 Mayıs 2020. Guanming / Theory

[10]朱锋. “ 新冠疫情会如何改变世界 ” (Zhufeng. “Epidemi Dünyayı Nasıl Değiştirebilir”) 6 Mayıs. 2020. Huanqiu

[11] 杨伯江. [“疫情影响评估及“后新冠”阶段国际形势展望”](#) (Yang Bojiang. “Pandeminin Etkilerinin Değerlendirilmesi ve Pandemi Sonrası Evrede Uluslararası Durum Beklentisi”) 27 Nisan 2020. China Social Science Network

[12] 时殷弘. [“新冠流疫冲击,中国任重道远”](#) (Shi Yinghong. “Korona Epidemisi Saldırısı, Çin’in Uzun ve Meşakkatli Yolu”) 11 Mayıs 2020. China International Forum 2020, açılış konuşması

[13] 张宇燕. “新冠疫情与世界格局” (Zhang Yuyan. “Yeni Koronavirüs Pandemisi ve Dünya Düzeni”) 《世界经济与政治》2020年第4期 (World Economy and Politics, No. 4, 2020)

[14] 刘敏ve 钮菊生. [“中国抗疫成就坚定世界抗疫信心”](#) (Liu Min ve Niu Jusheng. “Çin’in Salgınla Mücadeledeki Başarısı Dünya’ya Güven Veriyor”) 21 Nisan 2020. China Social Science Network

[15] Hu Xijin. [“China needs to increase its nuclear warheads to 1,000”](#) 8 Mayıs 2020. Global Times ve 李岩. [“疫情后, 各国‘整军备战’会加剧吗”](#) (Li Yan. “Pandemi Sonrası, Ülkelerin ‘Orduları Savaşa Hazırlama’ Eğilimi Güçlenir mi”) 12 Mayıs 2020. Huanqiu

[xvi] [US Department of Commerce](#), 15 Mayıs 2020

[xvii] 时殷弘. [“新冠流疫冲击,中国任重道远”](#) (Shi Yinghong. “Korona Epidemisi Saldırısı, Çin’in Uzun ve Meşakkatli Yolu”) 11 Mayıs 2020. China International Forum 2020, açılış konuşması

Abdurrahim Sağır, Lisans eğitimini Wuhan Üniversitesi'nde Çin Hukuku üzerine almış olup, yüksek lisans eğitimine şangay Üniversitesi'nde Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi bölümünde devam etmektedir. şangay Üniversitesi *Center for Global Governance* bünyesinde araştırma faaliyetlerine devam etmektedir. Araştırma alanları arasında Çin Dış Politikası, Çin'in Ortadoęu Stratejisi, Çin-Ortadoęu İlişkileri ve Çinli Düşünce Kuruluşları bulunmaktadır.

Bu yazıya atıf için: Abdurrahim Sağır, "Pandemi Sonrası Küresel Siyasetin Geleceğini Çin Nasıl Tartışıyor?", *Panorama*, Çevrimiçi Yayın, 3 Temmuz 2020, <https://www.uikpanorama.com/blog/2020/07/03/pandemi-sonrasi-kuresel-siyasetin-gelecegini-cin-nasil-tartisiyor?/>

Telif@UIKPanorama. Bu yazının tüm çevrimiçi ve basılı telif hakları *Panorama* dergisine aittir. Yazıda yer verilen görüşler yazarına/yazarlarına aittir. UİK Derneęini, *Panorama* Yayın Kurulunu, dergi editörlerini ve diğer yazarları bağlamaz.